

Balon J., Więclaw-Michniewska J., Piątek E., 2016, *Profil turysty eksplorującego Tatry Reglowe jako przyczynek do badań percepcji krajobrazu górskiego. Problemy Ekologii Krajobrazu, T. XLI, 69–80.*

Profil turysty eksplorującego Tatry Reglowe jako przyczynek do badań percepcji krajobrazu górskiego

The profile of a tourist exploring Regiel Tatras. A contribution to the studies on human perception of a mountain landscape

Jarosław Balon¹, Joanna Więclaw-Michniewska², Ewelina Piątek

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków

e-mail: ¹j.balon@geo.uj.edu.pl, ²j.wieclaw-michniewska@uj.edu.pl

Abstract: The study concerns two Tatra valleys popular among tourists – Strążyska and Białego Valley. Both of them are predominantly located within Regiel Tatras, the medium-mountain region, however enclosures of the valleys definitely belong to a high-mountain part of the Tatras. The aim of the study was to identify socio-demographic characteristics of tourists who visit both of the valleys and to find out what is their knowledge about the explored area. This together contributed to establishing of a general profile of the tourist. The research reveals that the profiles of tourists from the two groups (i.e. those surveyed in Strążyska and Białego Valley) are similar regarding both the most and least frequent visitor. An average tourist is a stroller who visits the valley with a family. Tourists from both groups show similar (not too high) level of knowledge about Tatra mountains. Capturing no significant differences between a tourist visiting Strążyska and Białego Valley seems to be an important contribution, since it is only the first valley that contains a trail leading to an exceptionally popular peak of Giewont. Two interpretations for the obtained similarity can be provided. Firstly, a group of tourists that hiked up to the higher parts of the Tatras might have not been large enough to influence the overall results. But on the other hand, the tourists hiking in a direction of Giewont might have simply not differ in knowledge, motivations, nor equipment compared to stroller tourists who penetrate only the bottoms of Tatra valleys.

Słowa kluczowe: percepcja krajobrazu, turystyka, dolina tatrzańska, Tatry Reglowe

Key words: landscape perception, tourism, Tatra valley, Regiel Tatras

Wprowadzenie

Badania percepcji krajobrazu stanowią nie tylko ważne zagadnienie badawcze, ale i posiadają znaczący walor użytkowy (Richling, Solon 2011). W szczególności dotyczy to parków narodowych, które z reguły cieszą się renomą obszarów niezwykle atrakcyjnych wśród szerokiej rzeszy turystów. Dobrym

przykładem jest tu Tatrzański Park Narodowy, który corocznie odwiedza kilka milionów osób – zarówno reprezentantów turystyki masowej, jak i kwalifikowanej.

Podstawową metodą określania wielkości natężenia, a także struktury ruchu turystycznego, jest jego pomiar. W Tatrzańskim Parku Narodowym oszacowanie wielkości ruchu turystycznego na podstawie pośrednich materiałów źródłowych, nie stwarza większych trudności, dostępne są informacje ze sprzedaży biletów wstępu. Na tej podstawie można określić ilu turystów odwiedziło Tatrzański Park Narodowy, a także konkretne jego rejony (Mataczak 2002). Stąd posiadamy dostateczną wiedzę o liczbie odwiedzających polskie Tatry turystów, a także jej zmienności w czasie i przestrzeni. Dane na ten temat gromadzi Tatrzański Park Narodowy, który w ostatnim czasie nie udziela już pozwoleń na badania liczby odwiedzających park turystów, uznając wiedzę na ten temat za wystarczającą.

Nieco mniej wiemy jak rozkładają się „potoki ludzi” wkraczających do Tatrzańskiego Parku Narodowego w poszczególnych punktach; były na ten temat prowadzone prace tylko w wybranych obszarach (Hibner 2010, Połtorzecki 2013, Fasuga 2015). Najmniej natomiast wiemy o motywacjach turystów odwiedzających Tatry, ich przygotowaniu, umiejętnościach, wreszcie sposobie postrzegania przez nich krajobrazu górskiego. Niniejszy artykuł, oparty na pracach prowadzonych w dwóch dolinach północnego skłonu Tatr, Strażyskiej i Białego, stanowi przyczynek do szerszych badań postrzegania krajobrazu górskiego przez odwiedzających Tatry turystów.

Zasadniczym celem pracy była konstrukcja ogólnego profilu turysty przebywającego na badanym obszarze. Dokonano identyfikacji cech demograficzno-społecznych turystów odwiedzających badane doliny, a także dodatkowo starano się określić stopień znajomości eksplorowanego terenu wśród turystów. W tym świetle szczególnie istotne było przeprowadzenie badania dotyczącego przygotowania turystów do wycieczki oraz ocena ich wiedzy na temat odwiedzanego regionu.

W celu zrealizowania celów niniejszej pracy w dolinach: Strażyskiej i Białego przeprowadzono (Piątek 2014) badania sondażowe w okresie letnim i jesiennym w 2013 r. Badania terenowe prowadzono w sześciu turach, obejmujących wytypowane (na podstawie znajomości struktury ruchu turystycznego) terminy (2 w lipcu, 2 w sierpniu oraz po jednym we wrześniu i październiku). Bardziej szczegółową analizą objęto 300 kwestionariuszy, przy czym nieco więcej ankiet (o 10 punktów procentowych) zgromadzono w Dolinie Strażyskiej. Wynikało to z większego ruchu turystycznego w tej dolinie.

Obszar badań

Doliny Strażyska i Białego, stanowią, według M. Klimaszewskiego (1988), typowe doliny wierchowe, a zatem takie, których dolne odcinki przebiegają przez regłową, średniogórska część Tatr, a ich górne zakończenia znajdują się już w części wysokogórskiej, przy czym nie dochodzą one do głównej grani Tatr. W przypadku badanych dolin ich południowym zamknięciem jest masyw Giewontu, wznoszącego się (licząc bez krzyża) na wysokości 1894 m n.p.m. Pod względem fizycznogeograficznym góra, południowa, wysokogórska część obu dolin leży (Balon, Jodłowski, Krąż 2015) w mezoregionie Tatry Zachodnie i mikroregionie Masyw Czerwonych Wierchów; dolna, północna, średniogórska część należy do mezoregionu Tatry Regłowe i mikroregionu Tatry Zakopiańskie. Warto zauważyć, że szlaki turystyczne biegnące dnami

dolin nie dochodzą do południowej części wysokogórskiej, stąd potocznie turyści i popularne przewodniki określają obie doliny jako „reglowe”.

Wylot Doliny Strążyskiej usytuowany jest pomiędzy Doliną za Bramką (na zachodzie), a Doliną ku Dziurze (na wschodzie). Zajmuje ona powierzchnię około 3,8 km², a jej długość wynosi 3 km (Nyka 2013). Zachodnim ograniczeniem doliny jest grzbiet biegnący ze szczytu Giewontu przez Mały Giewont, Grzybowiec, Przełęcz w Grzybowcu, Łysanki i Samkową Czubę, wschodnim – grzbiet wrastający na południu w Długi Giewont, z Suchym Wierchem, Czerwoną Przełęczą, Sarnią Skałą i Grzeszkówkami. W górnej części (powyżej malowniczego wodospadu Siklawica) dolina rozgałęzia się na dwie odnogi: Wielką Rówień oraz Małą Dolinkę.

Dolina Białego znajduje się dalej na wschód; jej wylot znajduje się pomiędzy Doliną ku Dziurze (na zachodzie) i Doliną nad Capkami (na wschodzie). Zajmuje ona powierzchnię około 3 km² i ciągnie się na długości 2,5 km (Nyka 2013). Zachodnie ograniczenie stanowi Suchy Wierch, Czerwona Przełęcz i masyw Sarniej Skały, wschodnie – Kalacki Uplaz, Przełęcz na Patykach i masyw Korzkwi.

Pod względem geologicznym (Passendorfer 1974) obie doliny leżą w obrębie mezozoicznych skał osadowych, głównie dolomitów, wapieni, łupków, piaskowców i margli. Skały te są silnie pofałdowane i złuskowane, przy czym południowa, wysokogórska część stanowi część wierzchowej płaszczowiny Giewontu, a część średniogórska tworzą jednostki należące do płaszczowiny reglowej dolnej (kriżniańskiej). Niewielki, północny skrawek (wapienie numulitowe, piaskowce, łupki) zaliczany jest już do fliszu centralnokarpackiego.

Skomplikowana budowa geologiczna Tatr znalazła swoje odbicie w rzeźbie terenu, która ponadto podlega kolejnym przekształceniom. Obie doliny mają charakter denudacyjno-fluwialny i nie były zlodowacone w plejstocenie (Klimaszewski 1988). Z uwagi na fakt, że doliny przecinają poprzecznie warstwy o różnej odporności, w profilu podłużnym zaznaczają się charakterystyczne zwężenia (bramki) w skałach bardziej odpornych i rozszerzenia w skałach mniej odpornych.

Na skutek różnorodnych procesów morfogenetycznych (osuwanie, obrywanie i odpadanie, splukiwanie, krasowienie, erozja wgłębna, eworsja i in.) powstały formy skalne, stanowiące o atrakcyjności krajobrazowej obu dolin. Należą do nich (Gąsienica-Szostak 1990, Passendorfer 1974, Szczepanek 2003): formy skalne o oryginalnych kształtach – np. Kominy Strążyskie, Igła, Zameczki, turniczki Łysanek, Sarniej Skały, Skała Jelinka, Jatki, turnia Kiernia, urokliwe koryta potoków z kottami eworsyjnymi i wodospadami (w Dolinie Białego składającej się z kilku progów); bramki, oryginalne bloki skalne (Sfinks) i inne.

Równie atrakcyjne są elementy biotyczne, przede wszystkim zachowane płaty buczyny karpackiej (*Dentaria glandulosa Fagetum*). Utrzymała się ona w Tatrach w nielicznych miejscach, w tym właśnie w Dolinie Strążyskiej, Białego oraz w Dolinie ku Dziurze, z uwagi na utrudniony dojazd, nie sprzyjający wycince i transportowi drewna. Charakterystycznymi gatunkami drzew dla tego zespołu są: buk zwyczajny (*Fagus sylvatica L.*), duży udział ma także jodła pospolita (*Abies alba Mill.*), domieszkę stanowi jawor (*Acer pseudoplatanus L.*), świerk (*Picea excelsa Lam.*) a także jarzębina (*Sorbus aucuparia L.*). W niżej położonych miejscach istotną rolę pełnią jedliny (*Gallio-Abietum*). Podszyt lasów reglowych stanowi podrost bukowy, jodłowy i świerkowy. Sporadycznie można spotkać jawor, a także wawrzynek wilczczyko (*Daphne mezereum L.*). Na dolomitowych i wapiennych wychodniach skalnych rosną lasy sosnowe (*Vario-Pinetum*) o charakterze reliktowym, które – jak podają Z. Mirek i H. Piękoś-Mirkowa (1996) – występują w granicach 1000 do

1200 m n.p.m. Na szczycie Sarniej Skały występuje z kolei jedno z najniższych w Tatrach naturalnych stanowisk kosodrzewiny; klimatyczna, górna granica lasu schodzi tu na wysokość ok. 1350 m n.p.m. (Balon 2000).

Turyści wkraczający w obszar Doliny Białego lub Strążyskiej winni pamiętać, że obie doliny leżą w obrębie Tatrzańskiego Parku Narodowego, w którym obowiązują szczególne zasady ochrony przyrody. Przypominają o tym fakcie tablice informacyjne posadowione przy wejściu do badanych dolin (Gąsienica-Szostak 1990). Należy nadmienić, że cechy środowiska przyrodniczego, będące tak docenianymi przez turystów walorami, w pewnym zakresie są także podłożem dość poważnych (w skali regionu) antagonizmów. Identyfikację konfliktów na linii człowiek-środowisko w obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego szczegółowo przedstawił J. Balon (2002), wyróżniając następujące konflikty: 1) pomiędzy masową turystyką pieszą a stanem środowiska przyrodniczego w ich pobliżu; 2) pomiędzy występowaniem bazy turystycznej a stanem środowiska przyrodniczego w jej otoczeniu; 3) pomiędzy narciarstwem a stanem środowiska przyrodniczego; 4) pomiędzy intensywnym taternictwem i speleologią a stanem środowiska w miejscu eksploracji; 5) między turystyką zmotoryzowaną a stanem roślinności w pobliżu parkingów i szos; 6) między funkcjonowaniem Zakopanego jako ośrodka turystycznego a stanem przyrody, a szczególności drzewostanów tatrzańskich; 7) pomiędzy intensywną turystyką a funkcjonowaniem światła zwierzęcego. Obszarem, w którym szczególnie intensywnie odnotowano obecność omawianych konfliktów są właśnie Tatry Zakopiańskie (Balon 2002). Masowa turystyka na terenie obszarów górskich wpływa w znacznym stopniu na naturalne ekosystemy, podlegające ścisłej ochronie, co przyczynia się w dużej mierze do przekształceń rzeźby tych obszarów. Dlatego, pomimo podjętego już rozpoznania problemów w tym zakresie, istotne są dalsze badania, które mogą wyłonić nowe rozwiązania w celu zwalczania negatywnych skutków rozwoju masowej turystyki (Fidelus 2008).

Użytkowanie turystyczne

Doliny Białego i Strążyska, z uwagi na nagromadzenie wysokich walorów turystycznych, stanowią obszary intensywnie użytkowane turystycznie. Natężenie ruchu turystycznego przybliżają dane dotyczące liczby biletów zakupionych przez turystów w latach 2000-2013 w punktach sprzedaży Tatrzańskiego Parku Narodowego w dolinach Strążyskiej oraz Białego. Materiały źródłowe dotyczące wielkości ruchu turystycznego Tatrzański Park Narodowy udostępnia na swojej stronie www.tpn.pl/zwiedzaj/turystyka/statystyka. Dane te nie uwzględniają wejść turystów poza godzinami otwarcia punktów sprzedaży oraz wejść mieszkańców schronisk i osób, które zostały zwolnione z opłat – są zatem nieco zaniżone, jednak mimo to stanowią dobry wskaźnik diagnozujący parametry ruchu turystycznego. Odnotowano zatem, że udział turystów odwiedzających Dolinę Strążyską w analizowanym okresie prawie dwukrotnie przewyższał liczbę turystów zwiedzających sąsiednią dolinę – Białego. Największe natężenie ruchu turystycznego w Dolinie Strążyskiej przypadło na 2009 r., natomiast Dolinę Białego najczęściej odwiedzano w 2000 r. Rozpatrując dane opisujące ostatnie lata, zaobserwowano, iż liczba osób uczęszczających do Doliny Białego utrzymywała się mniej więcej na jednakowym poziomie, z niewielkim tylko spadkiem. W drugiej badanej dolinie, w porównaniu z 2000 r., w ostatnim okresie wyraźnie zaznaczyła się tendencja wzrostowa, chociaż liczba turystów nie jest tak spektakularna jak w 2009 r. lub 2007 roku.

Ruch turystyczny w 2013 r. charakteryzował się dość silnie zarysowującą się sezonowością w ciągu roku. Liczba turystów w Dolinie Strążyskiej wahała się od prawie 4 tys. w grudniu do 38 tys. osób w sierpniu, w Dolinie Białego natomiast: od 562 osób w grudniu do 24 tys. w sierpniu. Największe nasilenie wizyt w badanych dolinach przypadło na lipiec i sierpień; było to prawdopodobnie skorelowane z okresem wakacyjno-urlopowym. W badanym obszarze zaznaczyły się również kolejne maksima we wrześniu oraz w maju i czerwcu (na te terminy przypadają m.in. liczne dni wolne od pracy, szkolne egzaminy kompetencji, a także matury). Ogólnie dość silną koncentrację ruchu turystycznego odnotowano w półroczu letnim. W okresie zimowym wielkość natężenia ruchu turystycznego była znacząco mniejsza (w porównaniu z półroczem letnim). W zimie *in plus* pod względem liczby turystów wyróżnił się jednak luty (co naturalnie może być powiązane z okresem ferii zimowych). W 2013 r. w Dolinie Strążyskiej zakupiono 76 tys. biletów ulgowych (głównie emeryci i studenci), natomiast 98 tys. biletów nabyto bez zniżki. W Dolinie Białego struktura ta przedstawiała się następująco: 33 tys. osób skorzystało z ulgi, a 47 tys. biletów zakupiono w cenie normalnej.

Wyniki

Z uwagi na przywołane powyżej wielkości ruchu turystycznego i biorąc pod uwagę fakt, że na okres 4 miesięcy (lipiec-październik) przypadło w 2013 r. około 65–70% ogólnej liczby turystów w badanych dolinach, przeprowadzone badania sondażowe należy uznać jedynie za próbę badawczą. Niemniej jednak sposób przeprowadzania badań terenowych, w tym zastosowana metodologia oraz dobór terminów badawczych, pozwalają na zarysowanie generalnego obrazu oraz przybliżenie (przynajmniej w pewnym stopniu) struktury ruchu turystycznego w popularnych wśród turystów dolinach tatrzańskich. Podobne badania podejmowano w innych częściach Tatr, jednak rozpatrywano nieco odmienne kwestie dotyczące profilu turysty lub cech ruchu turystycznego (Urbaniak, Mazur 2014; Wlazło i in. 2015).

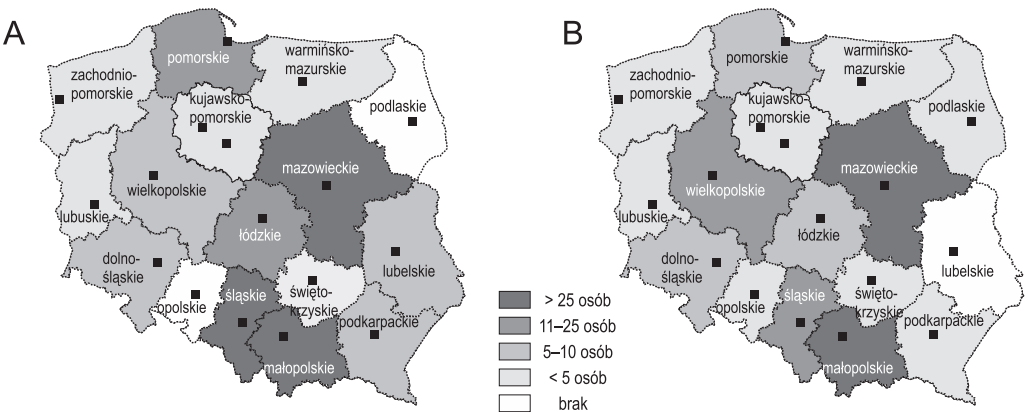
Analiza danych z kwestionariuszy pozwoliła na skonstruowanie ogólnego profilu turysty w omawianym obszarze. Dokonując charakterystyki społeczno-demograficznej respondentów można było zauważyć, że struktura podstawowych cech demograficznych była zbliżona w obu badanych dolinach. Odnotowano dość wyrównaną reprezentację kobiet i mężczyzn (udział bliski 50%).

Struktura wieku przedstawiała się następująco: około $\frac{3}{5}$ ogólnej liczby respondentów było w wieku 26–45 lat, przedziały 18–25 i 46–65 objęły po około $\frac{1}{5}$ ogółu (nieco większy odsetek młodszych turystów odnotowano jednak w Dolinie Strążyskiej), a na pozostałe roczniki przypadło około 15% badanej populacji. Cechy społeczne, a mianowicie struktura wykształcenia i profil zawodowy cechujące respondentów, także nie odbiegały zanadto od siebie w obu omawianych dolinach. Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród respondentów odwiedzających obie doliny dominowały osoby posiadające wykształcenie wyższe: ponad $\frac{3}{5}$ (dolina Strążyska) oraz ponad połowa (dolina Białego); udział osób z wykształceniem średnim wyniósł około $\frac{1}{4}$ ogółu respondentów, najmniej respondentów deklarowało natomiast wykształcenie zawodowe i podstawowe: odpowiednio zaledwie 5–7% i 6–8% ogólnej liczby odpowiedzi. Profil zawodowy ankietowanych był silnie zróżnicowany, wśród respondentów były osoby zarówno pracujące umysłowo, jak i fizycznie a także prowadzące własną działalność gospodarczą. Generalizując można stwierdzić, że status

zawodowy nawiązuje mocno do struktury wykształcenia, tak, że najliczniej (po blisko 40%) reprezentowani było specjaliści, następnie osoby jeszcze się uczące (uczniowie i studenci) – od 18% do 20% odpowiednio w dolinach Strążyskiej i Białego. Można dodać, że najliczniejsza grupa respondentów w obu dolinach wykonywała następujące zawody: nauczyciel (blisko co 10 spośród badanych osób) oraz księgowy/ekonomista, nauczyciel akademicki, właściciel firmy (po 5–7%), rzadziej doliny odwiedzali: informatycy lub np. pielęgniarki (po 4–3%), a pozostałe zawody reprezentowane były niemal jednostkowo.

Profil przeciętnego turysty w badanych dolinach uzupełniono o sylwetkę osób towarzyszących respondentom. Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród turystów dominowały młode małżeństwa (35–40% odpowiednio w dolinach Strążyskiej i Białego). Dzieci towarzyszyły około ¼ dorosłych respondentów, czyli w dość znacznym odsetku (co może prowadzić do wniosku, że trasa dolinami reglowymi nie jest zbyt męcząca dla najmłodszych turystów). Kategorię *znajomi i przyjaciele* odnotowano w przypadku prawie ⅕ badanych osób. Nieliczni turyści zabrali ze sobą jako towarzysza psa (1,3% w Dolinie Strążyskiej i 2,1% – Białego) pomimo tego, że ustawa o ochronie przyrody wprowadziła zakaz wprowadzania psów do obszaru objętego ochroną (*Ustawa... 2004*).

Analiza miejsca pochodzenia turystów (w obu dolinach) wykazała, że najwięcej turystów odwiedzających Dolinę Strążyską przybyło z województw: małopolskiego (aż ¼ ogólnej liczby), śląskiego i mazowieckiego (po około 15–16%), a także łódzkiego i pomorskiego (po 8%; ryc. 1A). W przypadku Doliny Białego pierwsze miejsca zajęły te same województwa – małopolskie, mazowieckie i śląskie (odpowiednio 25, 18 i 18%), dalsze pozycje zajęły województwa: wielkopolskie i łódzkie (po około 7%; ryc. 1B). Najmniej turystów odwiedzających dolinę Strążyską mieszkało w województwach: zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim, a w dolinie Białego najniższą frekwencję odnotowano wśród mieszkańców województw: świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, kujawsko-pomorskiego. Pewnym zaskoczeniem jest brak turystów

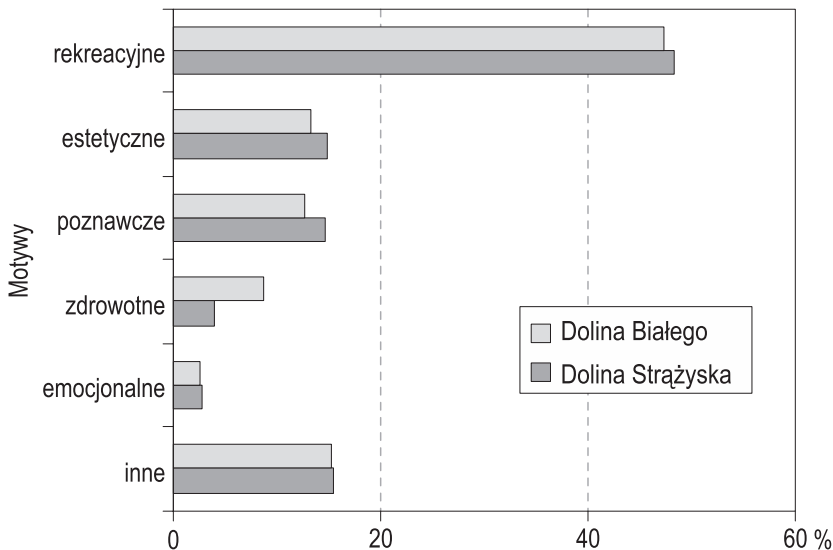
Ryc. 1. Struktura pochodzenia respondentów (wg województw): A) z Doliny Strążyskiej, B) z Doliny Białego
 Źródło: opracowanie własne.

Fig. 1. The structure of respondents by their place of residence (for the voivodships) A) Strążyska Valley visitors, B) Białe Valley visitors

Source: author's own work.

zamieszkujących województwa: opolskie i podlaskie (Dolina Strążyska) oraz lubelskie (Dolina Białego). Biorąc pod uwagę udział turystów ze względu na miejscowość zamieszkania, najwięcej osób przybyło do Doliny Strążyskiej z Warszawy (niemal co 10 respondent), a także z Krakowa (ponad 8%). W drugiej dolinie, podobnie jak w pierwszej, mieszkańcy – zarówno Krakowa, jak i Warszawy – stanowili po około 10%. Generalnie: obie doliny odwiedzali dość licznie nie tylko mieszkańcy większych miast np. Warszawy, Krakowa, Łodzi, Katowic i Rzeszowa, ale także całkiem niewielkich miejscowości, jak np. Zendek, Męcina, Kunice, Lipowa, Opalenica lub Stobiecko Szlacheckie.

Bardzo ciekawa, choć nieco utrudniona, była analiza motywów, jakimi kierowali się turyści podejmujący wycieczki do poszczególnych dolin. Można obrazowo stwierdzić, że motywów wyróżniono niemal tyle, ilu było badanych (dodatkowo respondent mógł wybrać kilka opcji). Zastosowana agregacja odpowiedzi pozwoliła jednak na stwierdzenie, że najważniejszymi motywami dla turystów okazały się jednak te związane z szeroko pojętą rekreacją (czyli turystyką pieszą/aktywną lub spacerem), na którą przypadła ponad połowa udzielonych odpowiedzi (ryc. 2). Relatywnie często deklarowano też motywy przypisane do pojęć: estetyki (piękno gór, podziwianie krajobrazu) oraz celu poznawczego (po około 15%) wypowiedzi. Podobny udział – kilkunastoprocentowy – przypadł na motywy przypisane do kategorii inne, do których zaliczono m.in. dość nietypowe cele: poszukiwanie salamandry plamistej, nieco tajemniczy – towarzyski oraz służbowy. Ten ostatni motyw dość łatwo było wyjaśnić: w grupie wybierających ten motyw respondentów znajdowali się m.in. geolodzy z Uniwersytetu Warszawskiego, którzy wybrali się do Doliny Strążyskiej w celu przeprowadzenia badań oraz przewodnik tatrzański oprowadzający wycieczkę. Najczęściej cel służ-

Ryc. 2. Struktura motywów podejmowanych wycieczek

Źródło: opracowanie własne.

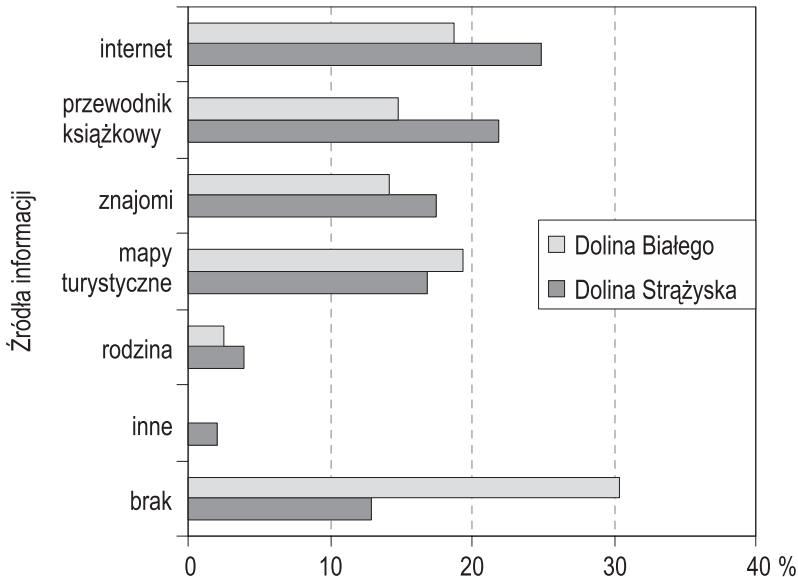
Fig. 2. The structure of motifs for taking a walk/hike

Source: autor's own work.

bowy reprezentowały osoby zaangażowane w wolontariat, biorący udział w akcji „Podnieść śmieć” prowadzonej przez Tatrzański Park Narodowy w okresie wakacyjnym. Udział w tej akcji jest dobrowolny (tpn.pl/wspieraj/podnies-smiec). Niewiele natomiast osób kierowało się względami *stricte* zdrowotnymi – po kilka odsetków w obu badanych dolinach. Warto nadmienić, że zachęcanie dzieci do chodzenia po górach, zamiłowanie do gór lub sentyment do nich – choć nieliczne – także pojawiały się wśród odpowiedzi respondentów.

Interesujące uzupełnienie profilu turysty odwiedzającego badane doliny dotyczyło kwestii przygotowania turystycznego respondentów, które rozpoznawano pytając o źródła wiadomości o odwiedzanym terenie oraz wyposażenie turystyczne. Przed podjęciem wycieczki w Tatry większość osób uzyskała pewne informacje o odwiedzanym terenie, choć w przypadku respondentów z Doliny Białego blisko 1/3 badanych zadeklarowało brak jakiegokolwiek przygotowania w tym zakresie (ryc. 3). W dobie rozwiniętej i łatwo dostępnej technologii cyfrowej nie dziwi fakt, iż popularnym źródłem informacji był Internet (w sieci szukało informacji 1/5 do 1/4 respondentów). Pozytywny (z punktu widzenia zdyswersyfikowania źródeł informacji turystycznej) wydaje się fakt, że z tradycyjnych źródeł (przewodników i map turystycznych) skorzystał średnio co piąty odwiedzający badane doliny. Wśród respondentów odnotowano także dość znaczny odsetek osób, dla których podstawowym źródłem informacji byli znajomi lub członkowie rodziny. Natomiast najmniej respondentów wymieniło jako źródło informacji biuletyny, artykuły lub broszury.

Analiza wyposażenia turystów (ryc. 4) dowiodła, że zdecydowana większość respondentów (70–95%) zaopatrzona była w następujące podstawowe przedmioty wyposażenia: telefon, żywność, odzież prze-

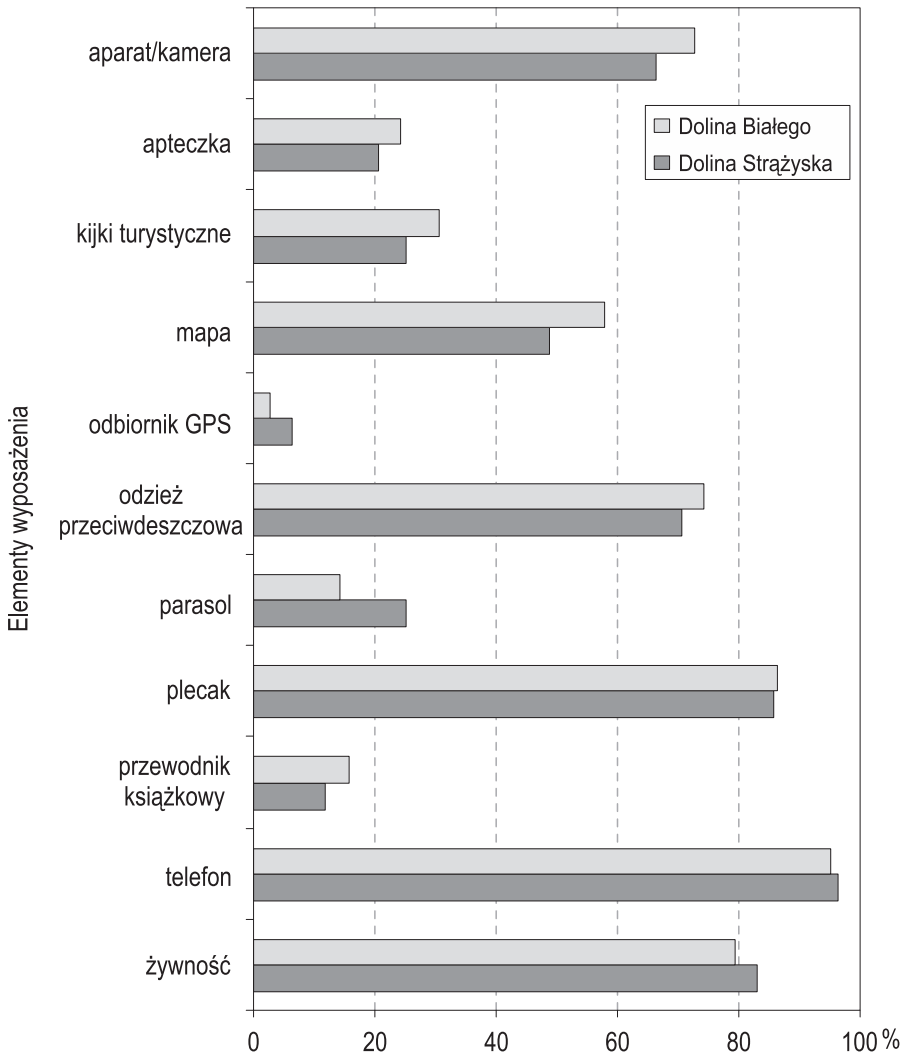
Ryc. 3. Struktura źródeł informacji o odwiedzanym obszarze

Źródło: opracowanie własne.

Fig. 3. The structure of sources of information about a visited area

Source: autor's own work.

ciwdeszczową, aparat lub kamerę. Około połowa ankietyowanych osób – zarówno w Dolinie Strążyskiej, jak i Białego – dysponowała mapami, natomiast odnotowano niezbyt duży odsetek osób, które zabrały na wycieczkę przewodnik książkowy. Wśród elementów wyposażenia turystycznego znajdowały się również popularne: kijki turystyczne i parasole (posiadała je średnio co czwarta osoba), a znikomy odsetek respondentów posiadało wyposażenie bardziej specjalistyczne, np. kompas, odbiornik GPS lub młotki geologiczne. Istotne ze względów bezpieczeństwa wydaje się być posiadanie apteczki, którą wskazały

Ryc. 4. Struktura wyposażenia respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Fig. 4. The structure of the visitors' equipment

Source: autor's own work.

relatywnie wysoki odsetek respondentów ($\frac{1}{5}$ w dolinie Strążyskiej i $\frac{1}{4}$ w dolinie Białego). Należy zaznaczyć, że większość turystów odwiedzających obszar badań była ubrana odpowiednio do panujących warunków pogodowych, niestety obuwie nie zawsze było stosowne. Blisko 20% respondentów w obu dolinach, zamiast butów trekkingowych miało obuwie nie nadające się do stosowania na wycieczce górskiej (np. klapki, baleriny, sandały), przy czym źle dobrane obuwie obserwowano zwłaszcza u kobiet. Wynik ten jest w dodatku zaniżony; bowiem turyści odpowiednio przygotowani wyrażali częściej zgodę na udział w badaniu. Z obserwacji turystów w badanych dolinach wynika bowiem, że osób, które nie dostosowały obuwia do panujących warunków jest znacznie więcej.

Badania sondażowe miały także na celu zbadanie poziomu wiedzy dotyczącej odwiedzanego regionu. W tym celu został przygotowany krótki test zawierający 10 pytań o różnym stopniu trudności. Respondenci w obu badanych dolinach wykazali się bardzo zbliżonym poziomem wiedzy (tab. 1) sprawdzanym przez poszczególne pytania. Zaledwie kilka osób – zarówno w Dolinie Strążyskiej, jak i Białego – podało jednak

Tab. 1. Podsumowanie wiedzy o badanym regionie

Tab. 1. Total knowledge of study area

Pytanie (poprawna odpowiedź)	Dolina Białego		Dolina Strążyska	
	poprawne	niepoprawne	poprawne	niepoprawne
	(%)			
Dolina Białego to najdłuższa dolina w Tatrach? (NIE)	82	18	81	19
Siklawa to najwyższy wodospad w Polsce? (NIE)	66	34	63	37
Czy Gierlach jest najwyższym szczytem Tatr? (TAK)	78	22	74	26
Giewont stanowi najwyższy szczyt Tatr Wschodnich? (NIE)	65	35	62	38
Czy najwyższy punkt Zakopanego leży w Tatrach? (TAK)	72	28	79	21
Czy otaczające nas skały to granity?(NIE)	28	72	29	71
Czy w Tatrach żyje ryś? (TAK)	61	39	63	37
Czy w Tatrach rosną cedry? (NIE)	64	36	70	30
Czy Tatrzański PN był pierwszym PN w Polsce? (NIE)	53	47	48	52
Czy w Tatrach pozyskiwano rudy żelaza? (TAK)	63	37	64	36

poprawną odpowiedź na wszystkie pytania. Całkiem dobry wynik (70% poprawnych odpowiedzi) uzyskała $\frac{1}{5}$ badanych osób, natomiast wiedza poniżej 50% poprawnych odpowiedzi cechowała kilkanaście procent respondentów. Należy nadmienić, iż w test sprawdzający poziom wiedzy o Tatrach angażowały się także osoby towarzyszące respondentowi. Bardzo często decyzja udzielenia ostatecznej odpowiedzi spoczywała na najmłodszym członku rodziny, który „powinien znać odpowiedź, gdyż uczęszcza do szkoły”. O ile turyści radzili sobie dość dobrze z podziałem regionalnym Tatr, o tyle największy odsetek respondentów nie znał podstaw wiedzy o budowie geologicznej obszaru badań.

Zakończenie

Opracowując wyniki przeprowadzonych badań sondażowych stworzono statystyczny profil turysty odwiedzającego tatrzańskie doliny. Turysta pojawiający się najczęściej w Dolinie Strążyskiej (wg przeprowadzonych badań) to kobieta w wieku od 26 do 45 lat, posiadająca wyższe wykształcenie i pracująca. Nie była to zazwyczaj jej pierwsza wizyta w badanej dolinie, a preferencje pobytu obejmowały kilkudniową wizytę w górach (raczej nie zamierzano odwiedzić innego regionu Tatr). Najważniejszym elementem wyposażenia takiego „standardowego” turysty w dolinie Strążyskiej był: telefon, plecak (z żywnością i napojami oraz odzieżą przeciwdeszczową), a głównym powodem wycieczki była chęć uprawiania aktywnej turystyki oraz spacerowania. Turysta najczęściej odwiedzający Dolinę Strążyską zdobył 7 punktów w teście sprawdzającym wiedzę na temat regionu. Podobnie, turysta najczęściej odwiedzający Dolinę Białego także najczęściej był kobietą w wieku od 26 do 45 lat, cechującą się wyższym wykształceniem i spełniającą się zawodowo. Wędrowała ona w towarzystwie rodziny, nie była przeważnie wcześniej w omawianej dolinie, a jako motyw wycieczki stawiała na pierwszym miejscu spacer lub turystykę pieszą aktywną i podziwianie krajobrazu. Standardowa turystka decydowała się najchętniej na pobyt weekendowy, a podczas jego trwania nie zamierzała raczej odwiedzić innego regionu Tatr. W teście sprawdzającym wiedzę uzyskała 5–7 punktów.

Interesujące jest to, że statystycznie nie odnotowano istotnych różnic dotyczących do wizerunku turysty odwiedzającego obie analizowane doliny, mimo, że przez Dolinę Strążyską prowadzi popularny szlak na Giewont – trasa, która nominalnie powinna być w znacznie większym stopniu wykorzystywana przez osoby bardziej doświadczone i lepiej wyposażone, niż na zwykły spacer do doliny (takiej jak Dolina Białego). Możliwe, że turyści podążający w wyższe partie Tatr stanowili nieistotny odsetek wśród rzeszy standardowych spacerowiczów, stąd grupa ta nie zaznaczyła się w badaniach.

Możliwe jest także, że wiedza i wyposażenie turystów, udających się przez Dolinę Strążyską na Giewont nie różni się znacząco od innych, planujących jedynie spacer dolinami tatrzańskimi. Tą ostatnią konstatację należy uznać za niepokojącą; spacer dolinami Strążyską czy Białego nie jest zbyt wymagający pod względem turystycznym, w odróżnieniu od znacznie trudniejszej, dłuższej i przede wszystkim bardziej niebezpiecznej wycieczki na Giewont. Niestety, obserwacje turystów znajdujących się w wyższych partiach Tatr, potwierdzają taką możliwość. Celowe byłoby zatem kontynuowanie badań, poprzez próbę określenia sylwetki turysty zdobywający ten piękny, ale niełatwy i często niebezpieczny (zagrożenie burzą, trudności skalne i in.) szczyt. Wydaje się, że przeprowadzeniu takich badań mogłaby sprzyjać często spotykana w sezonie pod Giewontem sytuacja – kolejka w oczekiwaniu na możliwość wejścia na wierzchołek.

Wyniki niniejszego, przy czynkowego w istocie studium, wskazują na konieczność przeprowadzenia zdecydowanie szerszych prac badawczych dotyczących sposobu postrzegania Tatr. Badaniami tymi należałoby objąć nie tylko turystów właśnie w nich przebywających, ale i inne osoby, które Tatry odwiedzały wcześniej lub odwiedzą kiedyś w przyszłości. Rysuje się tu szerokie pole badawcze z pogranicza ekologii krajobrazu, geografii turystyki i socjologii.

Literatura

- Balon J. 2000. Piętra fizycznogeograficzne Polskich Tatr, *Prace Geogr. UJ* 105. Kraków, s. 211–233.
- Balon J. 2002. Regionalne zróżnicowanie konfliktów człowiek-środowisko na obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych, Ojcowski Park Narodowy*, s. 715–722.
- Balon J., Jodłowski M., Krąż P. 2015. Tatry – regionalizacja fizycznogeograficzna [w:] Dąbrowska K., Guzik M. (red.), *Atlas Tatr – Przyroda nieożywiona*, Wyd. Tatrzańskiego Parku Narodowego, plan-sza I.4.
- Fasuga K. 2015. Ruch turystyczny na Drodze Oswalda Balcera w Tatrach, praca mag., *Zakład Geografii Fizycznej, IGiGP UJ*.
- Fidelus J. 2008. Rola ruchu turystycznego w przekształcaniu ścieżek i dróg turystycznych na obszarach Tatrzańskiego Parku Narodowego [w:] R. Twardosz, P. Jezioro (red.), *Prace Geograficzne*, z. 120, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 19–25.
- Gąsienica-Szostak M. 1990. Dolina Strążyska, *Seria z Szarotką* nr 9, s. 18.
- Hibner J. 2010. Charakterystyka ruchu turystycznego na szlaku Orla Perć w Tatrach Wysokich, praca mag., *Zakład Geografii Fizycznej, IGiGP UJ*.
- Klimaszewski M. 1988. Rzeźba Tatr Polskich, PWN, Warszawa.
- Matczak A. 2002. Metodyka badań ruchu turystycznego na obszarach chronionych [w:] J. Partyka, (red.), *Użytkowanie turystyczne Parków Narodowych, Ojcowski Park Narodowy*, s. 17–22.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H. 1996. Zbiorowiska roślinne [w:] Z. Mirek, (red.), *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego, Tatrzański Park Narodowy, Kraków–Zakopane*, s. 237–274.
- Nyka J. 2013. Tatry Polskie, Wydawnictwo Trawers, Latchorzew, s. 324.
- Passendorfer E. 1974. Doliny Tatr na tle budowy geologicznej, *Czasopismo Geograficzne*, Wrocław, 1, 45, s. 9–29.
- Piątek E.W. 2014. Wielkość i struktura ruchu turystycznego w Dolinach Strążyskiej i Białego w Tatrach, praca mag., *Zakład Geografii Fizycznej, IGiGP UJ*.
- Połtorzecki K. 2013. Charakterystyka ruchu turystycznego na szlaku Czarny Staw–Rysy w Tatrach, praca mag., *Zakład Geografii Fizycznej, IGiGP UJ*.
- Richling A., Solon J. 2011. *Ekologia krajobrazu*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Szczepanek P. 2003. Dolina Białego-Sarnia Skąła, *Tatrzański Park Narodowy, Zakopane*, s. 32.
- Urbaniak A., Mazur B. 2014. Profil turysty odwiedzającego Zakopane i Tatrzański Park Narodowy, *Turystyka i rekreacja w przestrzeni miast i regionów, Tourism and Recreation of Cities and Regions*, 2(12), s. 25–36.
- Ustawa o ochronie przyrody, 2004, Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880, Dostęp: 02.05.2016; <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040920880>.
- Wlazło E., Franczak P., Połtorzecki K., Doleżuchowicz M. 2015. Ruch turystyczny na szlaku Czarny Staw-Rysy w Tatrach. Profil turystów i ich oddziaływanie na przyrodę Tatrzańskiego Parku Narodowego, *Studia i Mat. CEPL w Rogowie*, 17, 45/4/2015, s. 232–238.
- www.tpn.pl/zwiedzaj/turystyka/statystyka.
- www.tpn.pl/wspieraj/wolontariat.